

Gerbiamieji Profesoriai ir svečiai!

Sukaktuvinėje konferencijoje bent žodžiu kitu dera prisiminti, koks buvo savarankiškų sociologijos studijų Lietuvoje išeities taškas. Tada, prieš dvidešimt metų, teko dalyvauti Sąjūdžio inicijuotoje dėstytojų ir studentų grupėje visuomeninių mokslų pertvarkai Vilniaus universitete. Nors turėjome aiškų taikinį – sugriauti mokslinio komunizmo ir panašius bunkerius, greta iškilo ir „normalių“, kaip tuomet sakyta, socialinių mokslų kūrimo pastanga.

Visiems šviesesniems žmonėms buvo aišku, kad totalitariniam režimui ypač pavojingos tikroviškos, patikimos žinios apie visuomenės nuomonę ir socialinę valstybės būklę. Todėl prielaidos tokioms žinioms kaupti ir mokliškai vertinti buvo suprantamos ne tik kaip žengimas į normalią, vakarietiškus standartus atitinkančią akademinę veiklą. Tai buvo efektyvus būdas nutraukti mankurtų mentaliteto tęstinumą, prabilti apie visuomenės nusiteikimus ne vien poetinėmis frazėmis, bet ir skaičių, procentų, diagramų kalba.

Šiandien galiu pasveikinti aukštųjų mokyklų profesūrą per tuos metus išugdžius iš principo naują sociologų kartą. Smagu net ir garbingame konferencijos komitete matyti jaunų mokslininkų, baigusią studijas ir pradėjusių akademinę karjerą jau Nepriklausomoje Valstybėje. Matau čia reprezentuojamą ir institucijų, ir pažiūrų įvairovę, o tai reiškia, kad sociologai prasmingai pasinaudojo akademinė laisve, kad realiai išsiveržta iš „vienos nuomonės“ narvo.

Noriu šia proga prisiminti šviesios atminties profesorių Vytautą Kavolį. Jis simboline ir labai praktine prasme - tiesiogiai ugdydamas studentus ir doktorantus, bendradarbiaudamas su dėstytojais, inicijuodamas sociologijos žurnalus Lietuvoje atvėrė naujus horizontus socialinei teorijai ir akademinėi visuomenės kritikai. Jis davė užkrečiamą pavyzdį, kaip laisvai, kontroversiškai, provokuojančiai, nebijant paradoksų ir vertybinių alternatyvų mąstyti apie bendruomenę ir asmenį, kultūrą ir universitetą. Aukščiausio tarptautinio lygio mokslinė mintis jo asmenyje derėjo su pilietine atsakomybe ir visuomeniniu aktyvumu.

Linkiu, kad sekant šiuo ir kitais šviesiausiais savo akademinės tradicijos pavyzdžiais, perduotumėte studentams angažavimąsi skaudžiausioms visuomenės problemoms, jų profesionaliam tyrimui ir sprendimui. Perduotumėte žinojimą, kokį galingą ginklą drauge su sociologo kvalifikacija jie įgyja ir kaip atsakingai, naudingai visuomenei tuo supratimu bei įgūdžiais dera naudotis.

Kai pasaulio istorijoje kalbama apie mokslininkų moralinę atsakomybę, dažniausiai minimi parako ar atominės bombos išradėjai. Tačiau vis geriau suprantame, kad socialiniai tyrėjai ir ypač sociologai turi savo rankose priemones, kurios gali ne mažiau paveikti valstybės ir jos piliečių būklę. Jūsų tyrimų rezultatai tampa pagrindu, argumentu įstatymų leidėjams diskutuojant apie pensijų sistemą ar mokesčių lygį. O sociologinės apklausos, ypač klausimų pateikimo ir rezultatų paskelbimo pobūdis, ne vien konstatuoja, ką gyventojai galvoja, bet ir formuoja jų nuotaikas.

Visiškai pasitikėdamas akademinės aplinkos sociologų kompetencija ir gera valia, naudojuosi proga paprašyti Jūsų šia ar kita proga padiskutuoti apie sociologinės veiklos kultūrą Lietuvoje apskritai. Gal profesionalų bendruomenė, Sociologų draugija galėtų pastebimiau reaguoti į kartas nuo karto viešai skelbiamas populistines išvadas, kurios gautos akivaizdžiai nesilaikant net minimalių apklausų metodikos reikalavimų? Kaip atsakomybė už pacientų sveikatą neleidžia medikams numoti ranka į šundaktarius, taip ir garsesnis sociologų balsas apie pseudotyrimus tikrai padėtų žmonėms susiorientuoti.

Žinoma, sociologinės apklausos toli gražu ne vienintelė sociologų veiklos sritis. Taip jau yra daugelyje akademinės veiklos teritorijų, kad vienas disciplinos pakraštys dėl visuotinio matomumo išsiskiria ir atrodo itin reikšmingas, o kiti atsiduria podukros vietoje. Ir pačios bendruomenės, ir mokslo politika užsiimančiųjų reikalas – neleisti tokiai disproporcijai įsivyrėti. Universitetinės studijos, kai studentus reikia supažindinti su disciplinos įvairove, su teoriniais ir praktiniais jos aspektais, su tarpdalykinėmis jungtimis yra geras būdas siekti balanso ir tarp temų, ir tarp metodų.

Naujasis Mokslo ir studijų įstatymas įtvirtino socialinę bei kultūrinę plėtrą kaip lygiai svarbią, vertingą, valstybei aktualią mokslinės veiklos taikymo sritį greta technologinės plėtros. Prisidėjimo prie socialinės ir kultūrinės plėtros vertinimą ir su juo susietą projektinį programinį mokslo finansavimą, kurį diegti įsipareigojo Vyriausybė, matau kaip progą sėkmingai skleisti Jūsų darbams. Vietos bendruomenių tyrimai, gyventojų sudėties ir pokyčių tyrimai, tokių esminių socialinių struktūrų, kaip šeima tyrimai, sovietmečiu visiškai neegzistavusi religijos sociologija – temos, kurias nagrinėsite konferencijoje ir kurių giliniu Lietuvos sociologai gali teisėtai didžiuotis.

Kaip švietimo ir mokslo ministras apsidžiaugčiau, jei atkreiptumėte skvarbesnį žvilgsnį ir pateiktumėte gausiau išvalgų apie Lietuvos švietimo būklę, žmonių lūkesčius, susijusius su įvairaus lygio išsilavinimu, tam tikromis specialybėmis ir profesinės veiklos sritimis. Linkiu kuo geriausios

sėkmės ne tik šią kupiną pranešimų bei diskusijų dieną, bet ir universitetų auditorijose, kur ugdysite kito dvidešimtmečio sociologų kartą.